

Оксана Шупта-В'язовська

ЄВГЕН ПРИСОВСЬКИЙ - ШЕВЧЕНКОЗНАВЕЦЬ

У статті з'ясовуються основні напрямки діяльності професора Є. М. Прісовського у сфері шевченкознавства. Визначається своєрідність авторської манери дослідника.

Ключові слова: шевченкознавство, публіцистичний стиль, літературний процес.

The given article analysis the main directions of professor Yevhen Prisovskiy's activity in studying Taras Shevchenko's creative work.

Keywords: studying of Taras Shevchenko's creative work, publicist style, literary process.

Шевченкознавчі студії професора Євгена Прісовського не були випадковими, принагідними. Їхнє значення не вимірюється кількістю, але визначається своєрідним дослідницьким ракурсом, який зумовлювався передовсім тим, що творчість Шевченка була для Євгена Миколайовича не тільки предметом академічного аналізу, а й живою субстанцією дня сьогоднішнього, тим «вогнем в одежі слова», що не знає обмежень у часі, висловлюючи квінтесенцію сушого.

Зацікавленість Шевченком складається у вченого поступово. У літературознавство він приходить в першу чергу як дослідник сучасного літературного процесу, тих авторів і творів, які склали живий потік літератури. І в цьому була своя глибока закономірність, оскільки за своїм покликанням Євген Миколайович був істотно критиком і публіцистом, вченим, для якого зміст і пафос культури сьогоднішнього дня оцінювався з естетичних позицій, непідвладних

моді. Саме прагнення досягнути і зрозуміти явища літератури сучасної привело дослідника до витоків — до української класики, до світів, які ми означаємо іменами Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки.

Показовим для наукового стилю професора Прісовського була своєрідна єдність у баченні літературної класики і літературної сучасності, яка визначалась рядом принципових проблем, що склали основу його дослідницької парадигми. Цими проблемами були: творча індивідуальність письменника, зв'язок національного і загальнолюдського як обов'язкових смислів художньої творчості, національна своєрідність української літератури тощо.

Якщо спробувати систематизувати діяльність професора Прісовського у сфері шевченкознавства, то слід виокремити його участь у роботі Шевченківських конференцій, наукові публікації, науково-популярні статті в періодичній пресі, керівництво кафедральною науковою темою «Шевченко і загальнолюдські Ідеали».

Мабуть, не випадково послідовне і доволі інтенсивне зацікавлення дослідника творчістю класика припадає на останнє двадцятиліття - час, коли руйнуються суто ідеологічні стереотипи і обмеження. Істотний імпульс у творчому житті професора пов'язаний з конференцією «Шевченко і загальнолюдські ідеали», яку провела у 1989 році кафедра української літератури Одеського тоді ще державного університету. Євген Миколайович був не тільки одним з ініціаторів і організаторів поруч з професором І. М. Дузем цієї всеукраїнської акції, але й виступив на ній із доповіддю «Шевченко й національна, громадська, людська самосвідомість народу та особистості». Основною тезою дослідника була думка про те, що творчість Шевченка була і залишається не тільки фактом суто літературним, а й подією, яка справила і продовжує справляти могутній вплив на культурний націотворчий процес, загалом на людину як культурно-цивілізаційний феномен. Ця доповідь багато в чому визначила кафедральну наукову тему, робота над якою вивершилась колективною монографією «З його духа печаттю...» (2004), що відкривається статтею Євгена Прісовського.

Як ми вже зазначили, окрему сторінку у творчій діяльності Євгена Миколайовича складає його участь у Шевченківських

конференціях: Донецьк, Луганськ, Рівне, Черкаси — міста, де відбулися останні з цих конференцій. На кожній з них він виступав з цікавою новаторською доповіддю, яка привертала увагу слухачів і змістовністю наукової думки, і пафосним артистично-натхненим словом професора. Кожна із шевченківських конференцій має свою магістральну тему, — Євген Миколайович, маючи власний, сформований ракурс бачення творчості Шевченка, умів знайти необхідний суголосний нюанс, попри заданість обраного ракурсу, йому була відкрита поліфонічність і багатовимірність феномена творчості Великого Кобзаря. У цьому плані звертає на себе увагу його виступ на Міжнародній тридцять третій науковій шевченківській конференції, що відбулася у квітні 1999 року у Черкасах і, відповідно, стаття у збірнику «Тарас Шевченко і європейська культура», що вийшов 2000 року. Цей виступ і стаття мають назву «Про типологічну спорідненість поем Т. Шевченка «Сон», «Кавказ» та А. Міцкевича «Поминки» й Г. Гейне «Німеччина». Звертає на себе увагу не тільки широкий порівняльний діапазон теми, бачення Шевченка у контексті європейського романтизму, але й те, що творчість національних геніїв осмислюється в площині спорідненості творчих індивідуальностей; поет, митець завжди мислиться Євгеном Прісовським і як неповторна творча індивідуальність, і як людина, що повно і виразно висловлює національний ідеал в його єдності з ідеями загальнолюдськими.

Наукові шевченкознавчі статті Є. М. Прісовського—це передовсім публікації в збірниках праць шевченківських конференцій, але не тільки. У 2006 виходить книга Євгена Миколайовича «Дороговказ на віки», у 2007 році, уже після смерті дослідника, — «Слово мужності, правди й любові». Обидва видання є збірками наукових та літературно-критичних статей, які узагальнюють творчий пошук професора Прісовського. Цілком закономірно, що в обох книгах є статті, присвячені Шевченкові. Так, в останній з них вміщена стаття, сама назва якої досить повно визначає стратегічний напрямок розуміння та інтерпретації Шевченка літературознавцем — «Національний характер і концепція народу в поезії Тараса Шевченка». У властивій йому пафосно-публіцистичній інтонації Євген Миколайович стверджує: *«Отже, і в своїх поглядах на сучасну, стражденну Україну, і в своїх творах про історичне минуле, про героїчну боротьбу, і в мрії»*

про майбутнє, і в думках про сім'ю, на якій базуються основи народної моралі, Шевченко завжди був національним поетом, що відтворив риси нашого національного характеру й мав чітку концепцію народу котрий, долаючи в собі рабську психологію, формувався як свідомий громадянський організм».

Окремо слід сказати про популяризацію постаті і творчості Шевченка у періодичній пресі Євгеном Миколайовичем Прісовським. Він не цурався широкого, не орієнтованого суто літературно читача, розповідаючи на сторінках одеських газет про Шевченка у ювілейні та пам'ятні дні. Багато хто пам'ятає його палкі слова про Кобзаря, виголошені на зібраннях різного рівня.

Фраза «живий Шевченко» була для Євгена Прісовського не трафаретом, а неприложною даністю. Є щось глибоко символічне в тому, що останній етап земного життя Євгена Миколайовича Прісовського був пов'язаний з досить жорсткою полемікою, спричиненою статтями Б. Султанського про Шевченка. Не вдаючись до аналізу самої полеміки, маємо відзначити, що обурення професора викликали суб'єктивістські інтерпретації одеського автора. У цій полеміці Євген Прісовський ще раз заявив про себе як глибокий шевченкознавець, науковець, для якого феномен письменника, тим більше генія, є предметом високого розмислу про сутність буття людини, нації, людства, а не приводом для з'ясування мізерії, що постає на ґрунті уподібнення митця людині звичайній.

Насамкінець слід сказати про те, що у новій шевченківській енциклопедії буде вміщена стаття про Євгена Миколайовича Прісовського, а це є незаперечним свідченням його вагомому внеску у шевченкознавство.